

24 січня 2012 р. в «Будинку письменників» національної Спілки письменників України пройшла закрита зустріч українських видавців з Жаном Маттерном (Jean Mattern), керівником відділу придбання прав на видання іноземної літератури знаменитого французького видавництва Галлімар (Gallimard), яке відзначило у 2011 році столітній ювілей. В розмові, яку модерував Сергій Пантюк, брали участь близько двадцяти українських видавців. З привітанням від Спілки письменників виступив заступник голови Спілки Володимир Шовкошитний. Розмова проходила у формі «запитання-відповідь» і основні уривки її викладені тут в форматі інтерв'ю. За межами цього тексту залишилося обговорення французької моделі побудови системи дистрибуції книжок, розподілу прибутку між гравцями ринку, стосунків з автором та перекладачем та ще декілька питань, що становлять інтерес лише для вузького кола спеціалістів.

- Що знають колеги у Франції про український книжковий ринок та яке місце займає Галлімар на французькому ринку?

На жаль, про український ринок книги у Франції дуже мало відомо...
Видавництво Галлімар – сімейний бізнес, сьогодні ним керує Антуан Галлімар (онук першого власника, засновника). Це найбільше видавництво у Франції, яке видає літературу загального спрямування, сукупний оборот видавництва за рік складає 245 млн євро (річний оборот книжкового ринку Франції складає 2,7 млрд євро, у франкомовний ринок також входить Бельгія, Квебек, Швейцарія, країни Північної Африки, в яких населення володіє французькою мовою – загалом 85 млн людей - носіїв французької мови).
Франція має дуже щільну мережу книгарень, близько двох тисяч одиниць. На сьогодні

Написав Микола Кравченко
Понеділок, 30 січня 2012, 15:09

держава виявляє дуже сильну волю для розвитку та збереження цих книгарень. І це походить не стільки від видавців, а більше саме від державних інституцій.

- Як французька держава підтримує книжковий ринок?

На щастя, у Франції у напрямку підтримки галузі завжди спостерігалась спадковість та послідовність: політичні діячі змінювали один одного, але вони завжди дотримувались думки про те, що культура існує завжди і потребує підтримки, зокрема, книговидавництва. Особливо після другої світової війни до культури державні діячі почали ставитися, як до чогось особливого, не так, як до будь-якого іншого споживчого блага людини. Мета такої політики – заохотити приватні та державні структури підтримувати та розширювати культурне розмаїття. Крім того, французька система має таку особливість, що підтримка надається не лише національним гравцям на ринку, а й закордонним представникам, адже це відповідає принципу збереження та розвитку культурного різноманіття і Національний центр книги в цьому відношенні має систему допомоги іноземним видавцям, якою ви теж можете скористатися, якщо французький видавець вирішить видати запропоновану вами книгу французькою мовою.

- Антуан Галлімар є головою Синдикату французьких видавців, тож хотілося б знати які питання вирішує Синдикат і з яких джерел фінансується?

Дійсно, Антуан Галлімар є головою Синдикату, який об'єднує більшість видавців Франції і основною метою має захист інтересів видавців перед державними органами як у Франції, так і у Брюсселі, бо наразі ми повинні дотримувати загальноєвропейського законодавства, тобто це свого роду організація для лобіювання. Серед тих заходів, до яких долучився останнім часом національний Синдикат, є прийняття доповнень до закону про єдину ціну на книжку, який існує з 1981 року, і який потребував змін у зв'язку з появою цифрових книжок. Ми домоглися від депутатів прийняття законодавчого акту, що почав діяти з 1 січня цього року, який передбачає фіксовану ціну на книжку не лише в паперовому, а й в електронному вигляді.

Синдикат існує за рахунок членських внесків, сума яких визначається залежно від розміру обороту видавців-учасників. Є ще одне джерело надходження коштів – від книжкового ярмарку «Паризький книжковий салон».

Крім лобіювання, Синдикат слугує спілкуванню з іншими фаховими організаціями, наприклад, Асоціацією власників книгарень або Асоціацією перекладачів – завжди легше розмовляти маючи один центр переговорів. Крім того, в рамках Синдикату існує багато спеціальних комісій, наприклад, комісія, яка завідує міжнародними питаннями, або юридичними питаннями, питаннями цифрового книговидавництва. Ми зустрічаємося в рамках

Написав Микола Кравченко
Понеділок, 30 січня 2012, 15:09

цих комісій і обговорюємо якісь нагальні питання. Звісно, що маємо деякі обмеження в цьому спілкуванні, бо ми всі є один для одного конкурентами і звичайно всією інформацією ми не можемо обмінятися, але завжди є питання, що цікаві для широкого загалу спеціалістів.

- Отже це хороший приклад для Українських видавців?

Єдність видавців в Україні може зіграти ключову роль в тому, щоб лобіювати свої інтереси і розвиток культурної політики в Україні. Потрібно поступово лобіювати прийняття таких законів, які б підтримували збереження культурного розмаїття і в кінцевому підсумку підтримували збереження української ідентичності та культури. Я дуже багато подорожую по країнах колишнього радянського блоку, наприклад був в Румунії, в Росії. Саме в цей період рік тому я був в Хорватії і, що мене здивувало: країна, яка вийшла з війни, малесенька країна, в 10 разів менше України, але в ній місцевою владою потужно підтримується книжкова галузь не лише в країні, а й за кордоном. Звичайно, повинна бути спільна воля як політиків так і всіх зацікавлених, щоб берегти українську культуру, зробити її відомою далеко за межами країни, бо в Європі дуже мало знають про Україну, про її історію і ще менше про її літературу.

- Чи працюєте ви на ринку цифрових книжок?

Галлімар досить великі кошти інвестував у нові технології, але віддача на сьогодні дуже мала. Можу сказати, що найбільший показник продажів становить 800 електронних «екземплярів» бестселера, який у друкованому вигляді продався накладом 600 тис. примірників.

- Які, за вашими прогнозами, в найближчі роки будуть книжкові тренди у вашому видавництві? Що, наприклад, ви плануєте зараз на 2014 рік?

У нас вже зверстаний план видань і на 2013 і на 2014 рік... Але ще там є трохи місця для українських авторів!:)

Що стосується трендів, у нас хід мислення зовсім не такий: якщо ми беремо якогось автора до свого іноземного каталогу, то ми вже «ведемо» цього автора і надалі – видаємо другий, третій... і всі наступні його твори. На сьогодні ми маємо досить великий

Написав Микола Кравченко
Понеділок, 30 січня 2012, 15:09

список таких авторів. Це походить на великий корабель, яким не можна маневрувати різко... Тобто автор вже «запрограмований», що його нові твори виходитимуть у нас, але ми завжди залишаємо квоту для відкриттів, для нових авторів.

- А якщо письменник хоче експериментувати або знижує рівень своїх творів, ви все одно його видаєте?

Це важке питання. Можна сказати так: якщо якість залишається, хоча автор і пішов в іншому творчому напрямку, ми видаватимемо його твір. Якщо ж книжка не вдалася автору, то ми будемо намагатися йому про це сказати. У нас були такі випадки, коли ми робимо паузу з тим або іншим автором, «пропускали» чергову його книжку, а потім відновлювали співпрацю, хоча було й таке, що письменник до нас не повертався, адже тут завжди є ризик.

- Чи можете розповісти про технологію роботи з іноземними творами, як ви їх розглядаєте і приймаєте рішення?

Кожного року ми отримуємо 2500 рукописів іноземних авторів. З різних джерел: від зарубіжних видавців; літературних агентів; як виключення, зрідка, від самих авторів та перекладачів; ще від державних фондів тих країн, які хочуть нам запропонувати свою літературу. У мене є секретарка, яка половину свого робочого часу виділяє лише на те, щоб зареєструвати їх в спеціальній базі даних. Потім ми проводимо розподіл цих рукописів. У нас є колега, яка займається англомовною літературою, інший – іспаномовною літературою, а вся решта – належить мені. Якщо ми розуміємо мову, якою твір написано, переглядаємо сторінок 20 рукопису і вирішуємо кому давати його читати та рецензувати або, якщо текст захоплює, читаємо самі, беремо додому, читаємо ввечері, на вихідні... Головне вирішити: давати його на прочитання далі, чи ні. У нас є близько 60 читачів-експертів, це люди, які заробляють на життя іншим способом, наприклад працюють викладачами або перекладачами, але ми вже знаємо їх літературні уподобання, знаємо їхні судження, уявляємо, що їм дати на прочитання і довіряємо їхнім оцінкам. Ми дотримуємося принципу, що кожен твір повинен бути прочитаний двома експертами, щоб ми могли порівняти їхні думки і прийняти виважене рішення. Але це буває складно, особливо стосовно рідкісних мов. Останнім часом ми дуже рідко покладаємося виключно на думку цих експертів і завжди намагаємося знайти уривок тексту в перекладі тією мовою, якою я володію, або володіє хтось із колег, щоб мати власне враження про твір. Для таких «маловідомих» мов дуже важливою може бути державна підтримка. Наприклад, минулого року мені порадили роман одного фінського автора, але я, на жаль, не знаю фінської мови. Разом з тим, фундація, що пропагує

Написав Микола Кравченко
Понеділок, 30 січня 2012, 15:09

фінську культуру під егідою їх відповідного міністерства, зробила переклад 60 сторінок цього роману англійською мовою і надіслала мені для ознайомлення. І це дуже доповнило відгук експертів і сприяло формуванню моєї думки щодо цього роману.

- А який оптимальний обсяг повинен мати такий «уривок для ознайомлення»?

30 сторінок – потрібний мінімум, щоб сформуванню своє уявлення про твір.

- Що далі відбувається?

Після цього я формую так зване «Досьє» – пакет документів, який складається з висновків експертів, з інформації про автора, що я знаходжу про нього в різних джерелах, та мого власного висновку. Досьє я подаю на розгляд Антуана Галлімара, оскільки щодо кожної книжки остаточне рішення завжди приймає саме він. Потім ми спільно обговорюємо тексти, оскільки він дуже довіряє своїм співробітникам. Скажу, що майже в ста відсотках випадків наші рекомендації і його рішення збігаються. Зазначу, що підготовка до такого обговорення мене змушує замислюватися над кожним твором, формулювати ті причини, які примушують пропонувати його Антуану Галлімару, бо якщо я не можу знайти вагомих причин, чому цей твір повинен бути нами опублікований, то це насправді означає, що твір не заслуговує на видання. Звісно, коли це стосується французьких рукописів, то все відбувається трохи по-іншому. Для прийняття рішення існує читацький комітет, який складається з кількох видавців і на спільному засіданні під головуванням Антуана Галлімара приймається рішення про публікацію. Якщо не всі згодні з тим, що рукопис вартий бути опублікованим, там не діє демократичний принцип – остаточне рішення приймається Антуаном Галлімаром, і якщо всі будуть проти, але хоч один знайде вагомі аргументи, щоб його переконати, чому ця книжка повинна бути видана, то він одноосібно може прийняти позитивне рішення. Отже головне – мати сильні, вагомі аргументи.

- І скільки часу займає подальший процес – до виходу книжки в світ?

Зазвичай проходить 1,5 року від моменту підписання угоди, до моменту виходу книжки в світ. Додам, що книжкова серія, в якій виходять переклади, називається «З усього світу» і Антуан Галлімар особисто і вся наша команда дотримується такої думки, що варто

Написав Микола Кравченко
Понеділок, 30 січня 2012, 15:09

розвивати перекладацьку діяльність якомога ширше, давати переклади з рідкісних мов. На сьогодні в нашій серії є переклади з 42 мов світу і ми сподіваємося розширити цей список. - Чи маєте ви читачів-консультантів з української мови? Так, тепер їх є троє. Це було складно – їх знайти, але тепер вони є у нас.

- А якою повинна бути книжка, щоб зацікавити вашу редакцію?

Вчора студенти в університеті мене спитали: як ви визначаєте якість літературного твору? Я сказав, що це дуже важко сформулювати...

Для нас визначення якісного твору можна озвучити так – це коли форма вираження (висловлення) думок автором адекватна змісту твору.

Зазначу, що принцип, за яким запит на літературу повинен надходити від читача не є прийнятним. Ми маємо йому запропонувати книжку. Читач зазвичай не може чітко визначити, що він хоче: в якій саме формі, якого змісту книжка його привабить. Це ми повинні запропонувати йому такий продукт, який би його зацікавив і він, довіряючи нам (бо наші стосунки з читачем формуються протягом багатьох років), взяв книжку до рук. Не можна наперед сказати, що книжка написана на ту або іншу тему обов'язково матиме комерційний успіх.

На сьогодні, наша серія має величезний кредит довіри як з боку критиків, так і з боку пересічних читачів, і цей кредит формувався впродовж років. Він досяг на сьогодні такого ступеню, що я можу брати на себе сміливість пропонувати читачу навіть невідомих авторів і навіть якщо така книжка не матиме комерційного успіху і не стане популярною серед читачів, я майже переконаний, що всі критики і оглядачі ринку відізвуться про неї позитивно, оскільки книжка вийшла в нашій серії. Таку довіру ми дуже цінуємо, але її легко втратити, якщо ми опублікуємо щось неякісне. Для того, щоб тримати читачів завжди вірними своєму видавництву, ми маємо великий бек-лист – можу сказати, що в нашому каталозі близько 60% складають твори, які вийшли понад півтора роки тому назад.

- На якому етапі ви приймаєте рішення по тиражу нової книжки?

Це зазвичай робиться в останню хвилину. :) Мій керівник людина обережна і ми як правило починаємо з невеликих тиражів. В іноземній літературі це 3-4 тисячі примірників. Адже у Франції ми маємо такі можливості, що можемо дуже швидко додрукувати наклад. Якщо ми бачимо, що книжка добре розходиться по книгарнях, то за 48 годин ми можемо зробити додатковий наклад. Але тут дуже важливо не обтяжувати свій резерв і в той же час забезпечити, щоб не було браку книжок в книгарнях, тому ми ретельно відслідковуємо ці моменти. Це справжнє мистецтво: вміти оцінити кількість книжок, яка

Написав Микола Кравченко
Понеділок, 30 січня 2012, 15:09

буде спожита ринком.

- Ви можете оцінити, що краще продається - французький автор, чи закордонний?

Можу сказати, що перекладна література становить десь 25 відсотків всього книжкового ринку – це за назвами, а якщо говорити про бестселери, то рік на рік не припадає. Але якщо оцінювати по тиражах бестселерів, то французька література перемагає. Є чимало французьких авторів, книги яких є бестселерами (наклади перевищують 100 тис. примірників), наприклад Мюріель Барбері – 1 млн примірників, Марі Діай – 750 тис. примірників, Давід Фонкінос – 1 млн примірників, і поряд з тим є книжки, які виходять накладом 2-3 тис. примірників – це все є грані нашої реальності.

Підготував Микола Кравченко.